
Een huis met twee gezichten

Ytsje Ploeg
Andre Zuiderveld

Auteurs zijn SPV i.o.

'Onderwijs op afstand wordt tot 19 januari de norm, dit geldt zowel voor primair onderwijs als voor universitair onderwijs.' Met een diepe zucht slaat Bram zijn laptop dicht en laat hij zich achterovervallen op zijn bed. De woorden van minister-president Rutte galmen door zijn hoofd.

'Weer 5 weken thuisblijven.' mompelt hij in zichzelf. Aan het geschreeuw van zijn ouders te horen is het nieuws inmiddels ook in de woonkamer binnengekomen. Er klinkt gescheld en gerommel, maar na een harde klap is het stil. Dan rent moeder plotseling de trap op. Huilend stormt ze Bram zijn slaapkamer in, gaat naast hem op bed liggen en slaat een arm om hem heen. 'Het komt weer goed,' fluistert ze met tranen in haar ogen, 'dat beloof ik.'

Inleiding

Na de eerste besmettingen met het coronavirus in Nederland stapelden de maatregelen zich in rap tempo op. De intelligente lockdown gold eerst voor een paar weken, maar dit werden al snel maanden. Dat deze maatregelen grote gevolgen zouden hebben voor de economie was wel duidelijk, maar wat waren de gevolgen of gevaren voor de mensen in hun thuissituatie? Deskundigen en journalisten uitten op grote schaal hun zorgen over huiselijk geweld en beschreven dit in vele krantenartikelen: *'Zorgen om toename huiselijk geweld door coronastress'* kopt het Dagblad van het Noorden al op 19 maart 2020. *'Coronacrisis maakt slachtoffers huiselijk geweld'* schrijft NRC Handelsblad op 14 april 2020 en *'De geweldscrisis die corona heet'* staat boven een artikel van Trouw op 24 juni 2020.

Van de één op de andere dag moesten gezinsleden noodgedwongen hun huis omtoveren tot kantoor, schoolklas en ontspanningslocatie ineen. Hierdoor werden risicofactoren voor het toenemen van irritatie en spanning vergroot. Het virus dwong ons om weken op elkaars lip te zitten. Alle uitlaatkleppen, zoals koffiedrinken bij de buurvrouw, sporten of een bezoekje aan een café vielen weg. Daarnaast deed de crisis meer angstgevoelens opborrelen. Wat gaat het coronavirus doen? Word ik zelf besmet of zal ik mijn ouders verliezen? Haal ik mijn diploma nog wel? Kan ik mijn baan behouden? Al deze vragen zorgden voor extra spanning en stress. Is een toename van huiselijk geweld hiervan een mogelijk gevolg? Kan dit zorgen voor zowel eenmalige incidenten als explosieve omstandigheden bij gezinnen waarin de situatie voor de Corona-pandemie al gespannen was?

In dit artikel onderzoeken we of deze zorgen terecht zijn, hoe betrokken instanties dit hebben ervaren en welke rol hulpverleners hierin speelden en kunnen spelen. We hebben hiervoor een aantal deskundigen geïnterviewd van zowel signalerende als hulpverleningsinstanties, die in het artikel nader geïntroduceerd zullen worden.

Wat is huiselijk geweld?

Huiselijk geweld is geweld dat wordt gepleegd door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer. Dat kunnen partners, ex-partners, gezinsleden, familieleden en/of huisvrienden zijn. Huiselijk geweld is verreweg de meest voorkomende vorm van geweld (Janssen 2019) en dus een groot maatschappelijk probleem. Geen enkele vorm van geweld maakt zoveel slachtoffers als huiselijk geweld, zowel in Nederland als wereldwijd. Naar schatting worden in ons land jaarlijks een miljoen mensen slachtoffer van huiselijk geweld. Onder hen zijn zo'n 230.000 mensen die te maken hebben met ernstig of herhaaldelijk huiselijk geweld. Hierbij wordt er gemiddeld pas na 34 mishandelingen aangifte gedaan (Fier Fryslân z.d). Hieronder valt partnergeweld, kindermishandeling, oudermishandeling en eer-gerelateerd geweld. Huiselijk geweld is niet de daad van één gezinslid tegen een ander, maar een wisselwerking die zich tussen beide voordoet. Het is niet het alleen het individu dat geholpen moet worden om te leven zonder geweld, maar het gezinssysteem als geheel zal andere patronen moeten leren opbouwen.

Het is daarnaast de vraag of bovengenoemde cijfers de exacte aantallen weergeven. Geweld in gezinnen wordt namelijk niet altijd besproken of gemeld. Bij de slachtoffers en hun omgeving speelt schaamte een grote rol. Ook leggen slachtoffers dikwijls de schuld bij zichzelf of willen ze de pleger niet afvallen. In veel gevallen zorgen de ouders er ook voor dat de slachtoffers het geweld voor zich houden en er niet mee naar buiten treden. Genoemde redenen zorgen ervoor dat onzichtbaarheid een belangrijk kenmerk is van huiselijk geweld (Janssen, 2019). Het signaleren van huiselijk geweld is daarom een belangrijke eerste stap in de bestrijding ervan.

Het instellen van gedeeltelijke of algehele landelijke lockdown brengt in dit geval nieuwe zorgen met zich mee. Meldingen van huiselijk geweld worden gedaan vanuit verschillende richtingen. Zo krijgen huisartsen, wijkteams, hulpverleningsinstanties en scholen hier mee te maken. Zij hebben een belangrijke taak in het melden van huiselijk geweld (CBS, 2019). Deze beroepskrachten hebben contacten met zowel volwassenen als kinderen, die mogelijk slachtoffer, pleger of getuige zijn. Wat waren de ervaringen van deze hulpverleners na de eerste lockdown?

'Hoi Bram,' galmt het door de speaker van zijn computer. Op het scherm is de mentor van Bram te zien. Meneer de Vries klungelt een beetje met de camera. 'Hoe gaat het met je?' Bram zwijgt een moment. Gedachten over zijn boze vader, zijn huilende moeder en de blauwe plekken op zijn arm schieten door zijn hoofd. 'Goed.' antwoordt hij zachtjes. 'Je klinkt niet erg positief,' zegt zijn mentor, 'waarom heb je je camera niet aan?' 'Gewoon niet.' bromt Bram. 'Ik zou het toch prettig vinden als je de camera aandoet, dat praat wat makkelijker.' Net wanneer Bram de camera wil aandoen klinkt er gevloek en geschreeuw vanuit de woonkamer. Zijn adem stekt in zijn keel en hij krijgt het warm. Wat als zijn mentor erachter komt? 'Wat gebeurt er allemaal?' vraagt meneer de Vries voorzichtig.

'Niets hoor,' liegt Bram, 'ik ben vergeten dat ik een afspraak heb. Ik bel u later terug.' Meteen drukt Bram het geluid uit en slaat zijn computer dicht. Tranen lopen over zijn wangen terwijl zijn ruziënde ouders richting zijn kamer lopen.

Scholen

Buurtbewoners, politie, wijkteams, maar ook scholen spelen een belangrijke rol bij het signaleren en doorverwijzen van huiselijk geweld. Tijdens de eerste lockdown kwamen niet alleen ouders, maar ook de kinderen thuis te zitten. Hierdoor hadden leraren nauwelijks nog zicht op wat er zich mogelijk achter de voordeur van hun leerlingen afspeelde. De scholen gaven tijdens de eerste lockdown zeer snel hun zorgen aan en deze bleken terecht. Zo hadden 1 op de 5 scholen niet alle leerlingen in beeld en waren er gemiddeld 4 kinderen per school van de radar. Landelijk gezien zijn dit 5200 kinderen (regiecentrumbv.nl z.d.). Dit is een enorm aantal, maar gelukkig zijn er ook meteen de nodige maatregelen genomen om de kinderen zoveel mogelijk in zicht te houden.

Om meer zicht te krijgen hoe scholen werkten tijdens de lockdown hebben we contact gezocht met een van de scholen in de directe omgeving Leeuwarden. Via het Leeuwarder Lyceum kwamen we in contact met Aaltje Wittenveen. Aaltje Wittenveen werkt op de locatie als coördinator zorgfunctionaris. Zij begeleidt (kwetsbare) leerlingen die extra zorg nodig hebben tijdens hun opleiding. Witteveen: 'Het contact met de grootste groep leerlingen was er wel tijdens de eerste lockdown. Via online lessen en mail probeerden we dit contact zoveel mogelijk te onderhouden. Ook hielden we de school open voor kwetsbare leerlingen. Helaas werd hier weinig gebruik van gemaakt. Waar we soms tegenaan liepen was dat wij vonden dat bepaalde leerlingen onder die kwetsbare groep vielen, maar dat de ouders ze toch thuis wilden houden of dat de leerlingen zelf niet wilden. Of er in deze situaties sprake was van huiselijk geweld is ons niet duidelijk. Via de school kregen leerlingen snel laptops en een iPad, al was het probleem soms ook dat deze met broertjes of zusjes gedeeld moesten worden'. Witteveen geeft aan dat je bij online lessen niet altijd een goed beeld van de thuissituatie krijgt en dat leerlingen soms niet in beeld willen tijdens de lessen. 'Leerlingen zijn online minder open en het contact is minder persoonlijk. Van de chatfunctie werd wel goed gebruik gemaakt. Bij eventuele volgende lockdowns moet er meer samengewerkt worden tussen de school, hulpverlening en wijkteams', stelt Witteveen voor. 'Ook zou er bij zorgen omtrent jongeren eerder een huisbezoek moeten plaatsvinden. Dit zou een beter beeld geven van de situatie. Deze ruimte hebben wij als zorgfunctionaris niet. Inmiddels gaat de tweede lockdown in en zijn de aanvragen vanuit ouders om leerlingen op school te houden enorm toegenomen. Blijkbaar zien ouders ook in dat het voor de gezinssituatie niet altijd goed is wanneer ze te lang bij elkaar in huis zijn'.

Wijkteams

Naast scholen krijgen wijkteams de laatste jaren ook een steeds belangrijkere functie in het signaleren van huiselijk geweld. In de landelijke begroting van 2021 wordt er ook ruimschoots rekening gehouden met de toename van huiselijk geweld in Nederland. Naast de 300 miljoen euro extra ondersteuning voor Jeugdzorg gaat er een totaal van zo'n 360 miljoen euro naar de gemeenten. Zij krijgen daarbij de opdracht om hun aanpak tegen huiselijk geweld duurzaam te borgen. De verwachting is namelijk dat huiselijk geweld meer gemeld zal worden de komende jaren vanwege de verbeterde en verplichte meldcode die op 1 januari 2019 is ingevoerd. In deze meldcode ligt de nadruk meer op het eerder delen van huiselijk geweld met de betrokken instanties door het doorlopen van vijf stappen.

In Leeuwarden is Amaryllis de koepelorganisatie voor de wijkteams. Na telefonisch overleg met Amaryllis werden we doorverwezen naar Paula Visser. Zij is werkzaam als beleidsadviseur van Amaryllis en zij herkent de zorgen over huiselijk geweld tijdens de lockdown.

Amaryllis krijgt de meldingen van huiselijk geweld vaak doorverwezen via Veilig Thuis. Visser: 'Locaties gingen tijdens de eerste lockdown dicht en sociaal werkers waren hoofdzakelijk telefonisch bereikbaar. Op deze manier was het moeilijk inschatten wat er zich achter de deuren afspeelde. We probeerden uiteraard alles om contact te krijgen, maar we misten non-verbale signalen en konden niet zien hoe de woningen er van binnen uitzagen. We zijn met huisbezoeken heel terughoudend en voorzichtig geweest. Ook konden mensen niet meer bij het wijkteam binnenlopen, iets dat normaal veelvuldig gebeurt'. De wijkteams waren maar een relatief korte periode gesloten omdat medewerkers thuis moesten werken volgens de RIVM-richtlijnen, uit angst voor besmetting. Om eenzelfde situatie te voorkomen bij volgende lockdowns stelt Visser voor dat het belangrijk is om de ketenzorg nog meer op te tuigen. Meer samenwerking onderling waarbij de regie bij een instantie ligt lijkt voor haar hierin erg belangrijk. Daarnaast geeft zij aan dat kennisverbreding nodig is om, bij vermoeden van huiselijk geweld, ook telefonisch de juiste vragen te kunnen stellen. Meldingen van huiselijk geweld komen grotendeels binnen bij gespecialiseerde instanties. In Friesland zijn dit, als onderdeel van de Friese Aanpak Huiselijk Geweld (FAHG), onder andere de instanties Veilig Thuis en Fier Fryslân. Wat zeggen zij over huiselijk geweld tijdens de eerste lockdown in Nederland?

Veilig Thuis

Veilig Thuis is het advies- en meldpunt voor huiselijk geweld, kindermishandeling en oudermishandeling. Hier kan men terecht voor informatie, advies, ondersteuning en voor het doen van een melding. Wanneer het vermoeden bestaat dat het in een gezin niet veilig is en er geen motivatie tot verandering is, hebben zij een wettelijke taak om een onderzoek in te stellen. Ze kunnen daarbij zelf hulpverlening bieden of ze zoeken de verbinding met andere hulpverleningsinstanties, zoals het wijkteam, GGZ, VNN of Fier Fryslân.

Na telefonisch contact met het expertiseteam van Veilig Thuis, werden we doorverwezen voor een interview naar Lisette Visser. Visser is werkzaam bij Veilig Thuis en herkent de zorgen omtrent huiselijk geweld. Zij zegt: 'Het aantal meldingen is tijdens de eerste lockdown niet toegenomen. Dit kan meerdere oorzaken hebben, maar zeker is dat er minder zicht op huishoudens is geweest. Hierdoor zijn er waarschijnlijk minder meldingen gedaan door partijen die dat normaal gesproken wel doen'. Een aantal punten die zij belangrijk vindt bij mogelijk volgende lockdowns zijn: zicht en herkennen van signalen. Daarnaast vindt zij onderlinge samenwerking en inzetten van systemische behandeling zeer belangrijk bij dit soort complexe problematiek. Ook noemt ze dat Veilig thuis veel aandacht heeft besteed aan huiselijk geweld tijdens de coronagolf. Eén van deze onderdelen was de campagne 'Het houdt niet op, totdat je iets doet'. Veilig Thuis organiseerde deze campagne samen met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ook waren ze betrokken bij het project Masker 19, waarover later meer in dit artikel.

Fier Fryslân

Fier Fryslân houdt zich bezig met de behandeling voor onder andere huiselijk geweld. In de media kwam Grytsje van de Meer veelvuldig naar voren als woordvoerder van Fier Fryslân op het gebied van huiselijk geweld tijdens corona. We hebben haar benaderd voor een interview. Van de Meer is teamleider van het integraal team regio Zuid-Friesland en coördinator van de afdeling Crisis en Spoed. Vanuit haar functie als systeemwerker maakt ze veiligheidsplannen na escalaties van huiselijk geweld, seksueel geweld, kindermishandeling en complexe echtscheidingen. Tevens geeft ze trainingen en voorlichtingen.

Van de Meer geeft dat er twee aanmeldroutes zijn bij Fier Fryslân. 'Enerzijds komen de meldingen binnen via de algemene route. Dit gebeurt dan vanuit slachtoffers zelf, burens of van andere instanties met een signalerende functie. De meldingen via deze route namen tijdens de eerste lockdown af. De reden die van de Meer hiervoor geeft is dat mensen dit zelf niet konden of durfden te melden. Ze konden niet bellen of vluchten omdat de dader thuis was, ze voelden meer verantwoordelijkheid voor thuiszittende kinderen, signalerende instanties waren niet open (wijkteams, scholen) of ze waren te druk met corona (huisartsen).

De andere aanmeldroute loopt via crisis en spoedzorg. Deze worden vaak vanuit Veilig Thuis of door de politie aangemeld. Deze hoeveelheid meldingen nam niet toe, maar de casuïstiek was heftiger. Er vond bijvoorbeeld ernstiger geweld plaats. Ook de casuïstiek waarbij er alcohol of drugs in het spel was nam toe. Van der Meer zegt hierover dat zij vermoedt dat dit komt doordat er minder structuur binnen de gezinnen was waardoor er meer werd gedronken en andere middelen werden gebruikt. Huisbezoeken en opnames gingen bij Fier Fryslân tijdens de eerste lockdown door. Pas na de zomervakantie in 2020 begonnen de meldingen weer langzaam toe te nemen. Wat verder opviel was dat de meldingen via de online chat wel enorm toenamen, met 40% van 1815 meldingen in januari en februari, naar 2494 meldingen in maart en april 2020. Het aantal hulpvragen over kindermishandeling en seksuele uitbuiting verdubbelde zelfs. Bijna 85% van de chats was 25 jaar of jonger. Als deze chats een pleger noemden, was dit vrijwel altijd een bekende. In bijna de helft van de gevallen een familielid (Fier Fryslân z.d.). 'We hebben bij Fier daardoor de bereikbaarheidstijden verruimd,' vertelt van de Meer. 'Voorheen waren we alleen 's nachts via de chat bereikbaar, maar nu werd er al vanaf 16.00 uur extra personeel ingezet'. Dit was voor van de Meer een signaal dat eerdergenoemde zorgen om huiselijk geweld terecht waren. Ook zij pleit voor nog meer samenwerking en afstemming binnen de ketenzorg om de 'doelgroep' ook tijdens volgende epidemieën en lockdowns te blijven monitoren.

Zowel van de Meer als Visser zijn tevreden over de eerdergenoemde nieuwe meldcode die ingevoerd is en zij verwachten hiermee huiselijk geweld beter in beeld te krijgen. Toch is er volgens beiden meer nodig. Hierbij noemen zij kennisverbreding en afstemming zoeken met signalerende partijen, waarbij ook outreachend en systemisch wordt gewerkt. 'Dit is van groot belang wanneer we snel en accuraat willen opgetreden tegen huiselijk geweld'.

Verweij-Jonker

Vanuit de verschillende gesprekken met zowel signalerende instanties als hulpverleningsinstanties komen een aantal aspecten naar voren die erg belangrijk zijn voor het signaleren, bespreekbaar maken en verwijzen bij huiselijk geweld. Vanwege de onzichtbaarheid, gevoeligheid en complexiteit is het lastig om de juiste handwijze te vinden. Een lockdown maakt dit nog moeilijker. De resultaten uit de interviews komen grotendeels overeen met de conclusies van het Verweij- Jonker instituut. Zij deden in november 2020 onderzoek naar huiselijk geweld bij kwetsbare gezinnen in tijden van corona crisis (Verweij- Jonker 2020).

Het Verweij Jonker instituut is een Nederlands instituut voor onderzoek, advies en innovatie op maatschappelijk terrein. Het genoemde onderzoek richtte zich op gezinnen die eerder te maken hebben gehad met huiselijk geweld en bekend zijn binnen de hulpverlening. Ook zij concluderen dat het eerder en beter in beeld krijgen van het gezin een belangrijk aandachtspunt blijft en dat de informatie-uitwisseling en het overleg tussen ketenpartners onderling ook tijdens een lockdown voortgezet moet worden. Zij constateerden daarnaast ook dat de bereidheid vanuit hulpverlening tot contact maken tijdens de eerste lockdown groot is geweest (beeldbellen, wandelen), maar dat observaties rond non-verbaal gedrag en verdieping uitbleven.

Hierdoor kon een gedegen risico taxatie niet gegarandeerd worden. De SPV zal bij nieuwe lockdowns in de toekomst hier een belangrijke rol in kunnen spelen. Juist zij zijn de hulpverleners die over de competenties beschikken die vanuit de adviezen van de 'kenners' gegeven zijn.

Bram loopt al dagen met de gedachte rond, maar nu zijn ouders even niet thuis zijn besluit hij het toch eindelijk te doen. Hij opent de internetbrowser en tikt drie woorden in de zoekopdracht: geweld, thuis, hulp. Hij hoeft niet lang te zoeken voordat hij terecht komt op de site van Veilig Thuis. Vol interesse leest Bram wat er op de website staat. Een rilling loopt over zijn rug wanneer hij veel herkent van wat er op de site geschreven staat. Moet hij bellen met een medewerker en om hulp vragen? Dit is een erg grote stap en Bram wil de site net sluiten wanneer er rechtsonder in beeld een chatmogelijkheid opent. Voorzichtig beweegt Bram zijn muiscursor richting de chat. 'Wat moet ik typen?' mompelt hij tegen zichzelf. 'Nou ja, wat maakt het uit. 'Hallo', tikt hij dan in de chatbalk, 'ik ben Bram'. Binnen een paar seconden komt er een reactie. Veilig Thuis is aan het typen...

De rol van de SPV

Wanneer je kijkt naar de zorgen omtrent huiselijk geweld in coronatijd en de adviezen die vanuit de hulpverleningsinstanties gegeven worden, dan lijkt er een taak voor de SPV weggelegd te zijn, waarbij het niet zozeer gebonden is aan de werkplek of werkgever. Huiselijk geweld komt namelijk in alle lagen van de bevolking voor, zowel bij gezinnen die nog niet eerder in het vizier zijn geweest als in gezinnen waar al jarenlange hulpverlening bij betrokken is. De SPV werkt in al deze lagen van de hulpverlening. Zowel daders als slachtoffers zullen, zeker in tijden van een lockdown, zelf niet snel hulp zoeken. Om dan huiselijk geweld te kunnen signaleren is het outreachend werken van groot belang. Binnen het outreachend werken kan de SPV een inschatting maken om op een creatieve manier toch één op één contact te krijgen en te onderhouden met de gezinnen. Het is zeer belangrijk om elkaar te blijven zien om de signalen van huiselijk geweld in kaart te kunnen brengen, zeker wanneer een gezin nog niet eerder in beeld is geweest. Movisie zegt daarover: 'De situatie waarin iemand leeft is vooral waar te nemen door te ervaren, te horen, te zien en te ruiken. Dit geeft veel meer informatie en aanknopingspunten om het gesprek aan te gaan en vertrouwen op te bouwen dan wanneer een gesprek op kantoor plaats vindt of via beeldbellen' (Movisie, 2020). Ook geven zij handvatten ten aanzien van de mogelijkheden voor contact en de afstemming ervan die wij onderschrijven. Het sluiten van belangrijke instanties zoals wijkteams, ook voor een korte periode, werkt hier dan ook niet in mee en zou bij een volgende lockdown te allen tijde voorkomen dienen te worden.

Kennis hebben van signalen (lijsten) met kenmerken die duiden op huiselijk geweld en gesprekstechnieken zijn erg belangrijk. De SPV kan vanuit presentie, contact maken, luisteren, met lef doorvragen en de signalen in kaart brengen. Door de kennis en ervaring die wij als SPV hebben zal het 'niet pluis gevoel' geactiveerd worden. De gesprekstechnieken zijn vervolgens niet alleen gericht op het slachtoffer maar op het hele gezin. De SPV is gewend vanuit de context te handelen, waarbij deze in staat is systemisch te interveniëren en niet stigmatiserend richting de dader te zijn. Mochten gesprekken toch niet plaats kunnen vinden of geen effect hebben dan kan huiselijk geweld mogelijk leiden tot crisissituaties. De SPV heeft ervaring binnen de crisisinterventie en is gewend om, in casuïstiek waarbij situaties escaleren, een inschatting te maken, crisis af te wenden, kansen te zien of in te grijpen wanneer de situatie onhoudbaar is. Dit kan ook wanneer alcohol of middelengebruik luxerend is, waarbij het advies kan zijn om rust te creëren middels het inschakelen van Veilig Thuis.

Deze kan een huisverbod inzetten, een interventie die veelvuldig wordt ingezet bij huiselijk geweld. Dit kan nodig zijn omdat tijdens de eerste lockdown is gebleken dat meldingen niet toenamen, maar wel dat er grover geweld plaatsvond. De SPV is een belangrijke schakel in de ketenaanpak binnen huiselijk geweld, heeft zicht op deze keten en weet naast het signaleren en handelen ook samen te werken en door te verwijzen naar de ketenpartners die binnen de casus nodig, of al aanwezig zijn.

Daarom is de SPV één van de meest geschikte personen die een groot aandeel kan hebben binnen de vaste overlegvormen vanuit de aanpak huiselijk geweld binnen de gemeenten. De keten binnen gezinnen kan nogal groot zijn aangezien er bij langdurig huiselijk geweld regelmatig meerdere instanties en scholen betrokken zijn. Wanneer deze samenwerking niet tot stand komt dan kan dit grote gevolgen voor een gezin hebben. Bij de regietaken rond de aanpak huiselijk geweld is casusregie van cruciaal belang (Janssen, 2019). De SPV is opgeleid om regie te nemen binnen casuïstiek en kan inschatten welke hulp wanneer nodig is. Kennis over verschillende wet- en regelgeving en behandelvormen (zowel kortdurend als voor langere tijd) zijn nodig. De SPV is een verbindingsofficier en de kracht ligt dan ook in het onderhouden van contacten en het bij elkaar brengen van alle betrokken hulp- en dienstverleners.

Na het spreken van de diverse betrokkenen tijdens het artikel kunnen we zeggen dat dit nog niet op orde is. Instanties werken nog te veel langs elkaar heen waarbij de regie nog regelmatig ontbreekt. De SPV bezit de competenties om het overzicht te bewaren binnen het cliëntsysteem (slachtoffers, pleger en overige gezinsleden) en weet gebruik te maken van de empowerment van het gezin. Wij denken dat de uitdaging ligt in het creatief inzetten van al deze vaardigheden om zo het gezin te ondersteunen met de aangeboden interventies. Tijdens de lockdown wordt het voor ons nogmaals bevestigd: er is direct contact nodig met mensen om zicht te krijgen op wat er speelt, anders worden er te veel signalen gemist met alle gevolgen van dien. Een positieve bijkomstigheid van de lockdown is het bloot leggen van datgene wat we zo graag centraal willen stellen, namelijk het huiselijk geweld wat er achter dichte deuren plaats vindt. Is dit de winst van al het leed?

Het pand van Veilig Thuis doemt voor Bram op en snel zet hij zijn capuchon op. Zijn hart klopt in zijn keel en de twijfels slaan een beetje toe. Het is nu een paar weken geleden dat hij gesprekken voerde met een medewerker van Veilig Thuis. Ook heeft hij al via zijn mentor een gesprek gehad met de zorg coördinator op school. 'Pap en mam moesten eens weten.' mompelt hij en zucht diep. Hij weet maar al te goed dat dit een belangrijk moment is. Nu er weer een lockdown is loopt de situatie steeds meer uit de hand. Hij zucht nog één keer diep, steekt zijn handen in zijn zakken en slentert het pand in. Hij wordt meteen begroet en de vrouwelijke medewerker nodigt hem uit in het kantoor. 'Goedemorgen Bram.' zegt de vrouw met kalme stem. 'Mijn naam is Linda en ik ben SPV van Veilig Thuis.' Ze gaat zitten en legt haar handen op tafel. 'Hoe kan ik je helpen?'

Conclusie

Huiselijk geweld blijft een groot maatschappelijk probleem, Zeker wanneer de gezinnen gedwongen worden om voor langere periode onder een dak te verblijven. Met name de onzichtbaarheid door het ontbreken van contact kan zorgen voor een afname in het signaleren van huiselijk geweld. Wijkteams en scholen vormen een belangrijke schakel in het signaleren van huiselijk geweld. Hoewel zij tijdens de eerste lockdown geprobeerd hebben het contact met de gezinnen te onderhouden, bleef ondanks de vindingrijkheid het belangrijke één op één contact regelmatig uit. Hierdoor vertroebelde de inschatting van de ernst van de situatie soms.

Toch zijn het aantal meldingen volgens Veilig Thuis en Fier Fryslân tijdens deze eerste lockdown stabiel gebleven. De zorgen vanuit de media werden serieus genomen en al op korte termijn werden er veel (landelijke) campagnes gehouden om huiselijk geweld onder de aandacht te houden. Masker 19* was een van deze campagnes, maar ook de aanmeldingen via deze weg bleven uit, waarbij je je kunt afvragen of apothekers ook degene moeten zijn die hier een grote rol in moeten spelen. Aan de toename van de chatfunctie binnen Fier Fryslân is af te leiden dat er vanuit slachtoffers of de omgeving wel degelijk een hulpvraag is geweest op het gebied van huiselijk geweld.

De adviezen en conclusies vanuit deze signalerende en hulpverleningsinstanties, ondersteund door het landelijk onderzoek van het Verweij- Jonker instituut, zijn dat bij volgende lockdowns nog meer aandacht mag worden gegeven aan outreachend- en systemisch werken, kennisverbreding en het onderhouden van de ketenzorg. De SPV is met zijn/haar kennis daarvoor een geschikte hulpverlener.

* Campagne Masker 19

In navolging van Italië, Frankrijk en Spanje werd op 1 mei het codewoord 'Masker 19' ook bij de apothekers in Nederland geïntroduceerd. De Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Pharmacie (KNMP) ontwikkelde het initiatief samen met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Er is bewust voor een apotheek gekozen, juist omdat een apotheek een plek is waar iedereen komt of binnen kan lopen voor hulp. Wanneer het codewoord 'Masker 19' door een bezoeker binnen de apotheek wordt genoemd, of op een briefje wordt geschreven, dan gaat er een protocol met stappenplan in werking. Hierbij moet de apothekersassistent inschatten of er acuut gevaar is en welke hulp er geboden dient te worden. Dit kan zijn door de patiënt apart te nemen, Veilig Thuis te bellen, of de politie in te schakelen. Werkte dit daadwerkelijk en is hier tijdens de lockdown veel gebruik van gemaakt? Uit eigen onderzoek bij alle apothekers in Leeuwarden blijkt dat alle apothekers inderdaad de afgesproken instructie hebben gekregen. Ze weten hoe om te gaan met het 'Masker 19' codewoord. Het protocol is binnen de teams uitgelegd en ondersteunt met een stappenplan. Opvallend is dat er van de 12 apothekers 10 geen enkele melding van Masker 19 hebben gehad. Daarnaast konden of wilden 2 apotheken hier geen uitspraak over doen. Landelijk gezien zijn meldingen nauwelijks na te gaan. Er is afgesproken dat meldingen niet worden bijgehouden in een register (Kindermans,2020). Dit maakt dat alleen Veilig Thuis met concrete cijfers kan komen. Deze waren na 1 juli 2020 (16 meldingen landelijk) niet bekend.

Literatuur

- Centraal Bureau voor Statistiek, Impactmonitor Huiselijk geweld en kindermishandeling, den Haag, 2019
- Derks, J., Padt, I. van der & Boon, J. (2000). *Expertisegebied Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige*. (via <https://www.venvn-spv.nl/publicaties/codeprofiel.html>)
- Fier Fryslân (z.d.), Kennis en expertise, <https://www.fier.nl/kennis-en-expertise>
- Harmsen J, De geweldcrisis die Corona heet, *Trouw*, 24 Juni 2020
- Janssen. H, Wentzel. W., Visser B. (2019) *Basisboek huiselijk geweld, signaleren, melden en aanpakken*, Bussum, uitgeverij Coutinho
- Kindermans G (2020) Het was al erg artikel. *De psycholoog*, september 2020,pag. 38-41
- Movisie, (2020), <https://www.movisie.nl/artikel/contact-onderhouden-lockdown-tijd> geraadpleegd op 18 december 2020
- Regiecentrum, bescherming en veiligheid, veilig thuis, PowerPoint Webinar Huiselijk geweld in Coronatijd, geraadpleegd op 16 december, www.regiecentrumbv.nl
- Regiecentrum Presentatie, mei 2020 HG en KM, Webinar, geraadpleegd op 1 december 2020

- Rijksbegroting, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, geraadpleegd op 5 december 2020, <https://www.huiselijkgeweld.nl/actueel/nieuws/2020/09/15/huiselijk-geweld-in-de-rijks-begroting-2021>
- Veilig Thuis (z.d.), Spanning in huis door agressie, <https://www.fier.nl/ik-zoek-hulp/spanning-in-huis-door-agressie?>
- Verweij- Jonker Instituut, *'Onderzoek 'kwetsbare gezinnen in tijden van Corona' 2020* Utrecht.